

Методичні рекомендації щодо навчання дітей з особливими потребами у 2013-2014 н.р.

Навчально-виховний процес у 2013-2014 н.р. для дітей з особливими потребами розглядається як складова державної системи освіти. Актуальність питання підсилюється відповідними нормативно-правовими документами:

- Конституцію України;
- законами України «Про дошкільну освіту», «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства»;
- указами Президента України від 20.03.2008 № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», від 18.12.2007 № 1228 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями»;
- постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 № 784 «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки «Безбар'єрна Україна»;
- наказом МОН України від 11.09.2009р. № 855 «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки»;

Отже, наявна в Україні система спеціального навчання і виховання орієнтується на державні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів.

Особливості психічного і фізичного розвитку дітей обумовлюють специфіку організації, змісту, методів навчання і виховання цих дітей, викликають можливість прямого використання як програмно-методичної документації, розробленої для загальноосвітніх шкіл, так і відповідних стандартів спеціальної освіти.

Планування роботи включає базовий навчальний план для різних типів спеціальних шкіл-інтернатів (шкіл) та зміст освітніх стандартів галузей знань (з переліком навчальних предметів, які їх наповнюють), показники психічного розвитку, інтеграції в суспільство, залежно від характеру та глибини порушення.

У базовому навчальному плані виділяються інваріантна та варіативна складові змісту спеціальної загальної середньої освіти. Інваріантна частина державного компоненту змісту загальної середньої освіти забезпечує єдність шкільної освіти в Україні і включає ту частину змісту освіти, в якій виділяються обов'язкові навчальні галузі загальнокультурного і загальнодержавного значення, встановлює мінімальну кількість відведених для їх опанування навчальних годин. Інваріантна частина дає можливість досягти такого рівня розвитку та освіченості, який відповідає потенційним можливостям учня і забезпечує подальше формування його особистості, можливість продовжити навчання та інтеграцію в суспільство. Варіативна складова змісту освіти забезпечує особливі потреби, пізнавальні інтереси і нахили учнів, відображає специфіку конкретного закладу, його корекційну спрямованість, етносоціальну своєрідність регіону, його історію та культуру, національні традиції; вона забезпечує

можливість реалізації індивідуального підходу до школярів. Пропонуємо перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями):

- Географія. Програми для 6-9 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Природознавство. Програма для 6-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Математика. Програми для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Я і Україна. Програми для 5-6 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Основи здоров'я. Програма для 5-10 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Образотворче (візуальне) мистецтво. Програми для 5-6 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Трудове навчання. Квітникарство. Програми для 4-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Трудове навчання. Швейна справа. Програма для 4-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Фізика і побутова хімія. Програма для 7-9 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Соціально-побутове орієнтування. Програми для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей;
- Інформатика 10 клас. Програма для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей глухих та зі зниженим слухом;
- Іноземна мова (англійська) 5-9 клас. Програми для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку);
- Фізика для 7-9 класів. Програми для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку);
- Основи інформатики 5-9 клас. Програма пропедевтичного навчально-розвиваючого курсу «Крок у завтра» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей глухих та зі зниженим слухом;
- Програми для 2-4 класів для дітей із ЗПР;
- Програма із соціально-побутової орієнтації для дітей зі зниженим зором (підготовчий, 1-4 класи);
- Програма та методичні рекомендації з розвитку мовлення для дітей зі зниженим зором молодшого шкільного віку;
- Програма з ритміки для дітей зі зниженим зором (підготовчий, 1-4 класи);

– Програма та пояснювальна записка з образотворчого мистецтва для дітей зі зниженим зором (підготовчий, 1-4 класи);

У Хмельницькій області функціонують різні моделі інтегровано-інклюзивної освіти з урахуванням особливостей діяльності навчальних закладів різних типів для дітей дошкільного та шкільного віку. Навчання здійснюється за такими моделями:

– повна інтеграція, за якої діти з психологічною готовністю до спільного навчання зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного і мовного розвитку, що відповідає віковій нормі, включаються до звичайних груп-класів;

– комбінована інтеграція, за якої діти з близьким до норми рівнем психофізичного та мовного розвитку в процесі навчання постійно одержують допомогу вчителя-дефектолога, психолога та вчителя-логопеда;

– часткова інтеграція, за якої діти з особливими потребами, не спроможні на рівні зі здоровими однолітками оволодіти освітніми стандартами, включаються у навчально-виховний процес лише на частину дня;

– тимчасова інтеграція, за якої діти з особливими потребами об'єднуються із здоровими однолітками кілька разів на місяць для проведення спільних виховних заходів.

Організаційно-методичні засади навчання учнів за індивідуальною формою навчання врегульовано Положенням про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 20.12.2002р. №732, Положенням про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 №1224, Порядком організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011р. №872

Навчання дітей з особливими потребами здійснюється за індивідуальними навчальними планами, що розробляються з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей на основі навчальних програм, рекомендованих МОН України для відповідних типів спеціальних дошкільних закладів або спеціальних шкіл.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Звертаємо увагу на основні нормативно-правові документи щодо інклюзивної освіти:

– проект «Концепції розвитку інклюзивної освіти» (2009 р.);

– «Національна стратегія розвитку України на 2012-2021 роки», якою визначено завдання «... розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах для дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку»;

– наказ МОН України від 11.09.2009р. № 855 «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки»;

– розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.12.2009р. № 1482 «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 р.;

– лист МОНмолодьспорту № 1/9-384 від 18.05.12 року

«Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», розробленого з метою запровадження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року № 872.

Навчально-виховний процес у класах з інклюзивним навчанням загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється відповідно до робочого навчального плану школи, за навчальними програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими Міністерством для загальноосвітніх навчальних закладів, індивідуальним навчальним планом та індивідуальною навчальною програмою, які розробляються педагогічними працівниками, у тому числі з дефектологічною освітою, які беруть безпосередню участь у навчально-виховному процесі, за участю батьків дитини або осіб, які їх замінюють.

Передумовою у забезпеченні успішності навчання дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі є індивідуалізація навчально-виховного процесу. Для пристосування середовища до потреб дитини, надання додаткових послуг, форм підтримки та організації спостереження за динамікою розвитку учня розробляється індивідуальна програма розвитку, яка містить в собі індивідуальну навчальну програму.

Для дітей з особливими освітніми потребами, які мають інтелектуальні порушення та зі складними вадами розвитку (вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку) на основі робочого навчального плану школи розробляється індивідуальний навчальний план з урахуванням рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації та на основі Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затвердженими наказом МОН України від 03. 11.2004 №849.

Індивідуальний навчальний план визначає перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин. У плані враховуються додаткові години на індивідуальні і групові заняття, курси за вибором, факультативи тощо.

На основі типових навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі спеціальних, з відповідною їх адаптацією, розробляється індивідуальна навчальна програма дитини з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням. Вона включає в себе систему знань, навичок і вмінь, які мають опанувати учні в навчальному процесі з кожного предмета, а також зміст розділів і тем.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюється за критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 № 329, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 р. за №566/19304.

Учням з особливими освітніми потребами, у тому числі з розумовою відсталістю, які навчалися у класі з інклюзивним навчанням, видається документ встановленого зразка для загальноосвітнього навчального закладу, учнями якого вони були.

**Наталія САВЧУК,
методист Хмельницького ОІППО.**